

מאמרי הגות וצפונות כפרד"ס התורה בעמק הפרשה

כי תשא

מאת
משה בכמה"ר עזרא בצרי

שנת התשפ"ג

נשיאת ראש בני ישראל

בפרשה שלנו קבלנו מבורא עולם מתנה לדורות, זכירת י"ג מידות של רחמים, המסוגלת לטהרנו ולקרבתנו אליו יתברך, ויש בפרשה מגוון נושאים שיעדם הוא נשיאת ראש בני ישראל, הבא בעקבות הנושא המרכזי בפרשה - פרשת העגל.

ניתן לקשר בין הנושאים האחרים בפרשה עם פרשת העגל, כמו למשל הנושא הראשון, 'מחצית השקל' הניתן לכפרה על מעשה העגל.¹

וכן נושא 'כיוור הנחשת', שמטרתו לרחצה והיטהרות, וממנו גם לקחו מים להשקיית סוטה, וכידוע, במעשה העגל יש הרבה דימויים לפרשת סוטה, ומשה הוצרך להשקותם ולבודקם כאשה סוטה.

וכן 'שמן המשחה' המשמש לקידוש המשכן, הבא לכפרה על מעשה העגל. ה'קטורת' - המצילה ממגפה, וה'שבת' - עליה נאמר: ² 'שִׁמְרָה שֶׁבֶת מִתְּלָלוֹ' - אפילו עובד עבודה זרה - מחול לו.³

תרועת הערב רב, עירנותם לערעור, והתרועעות רעים לרוע

"וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹל הָעָם בְּרִיעָה וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה קוֹל מְלַחְמָה בְּמַחְנֶה."⁴

'ברעה' כתוב - וקוראים 'ברעו'. ומפרש רש"י שהיו מרעים ושמים וצוחקים. גם אונקלוס ויונתן מתרגמים מלשון תרועה: 'כד מיבבין'. כמו: ⁵ 'ותיכב אם סיסרא'.

ונשאלת השאלה מדוע לא כתוב 'בהריעו', שהוא לשון יותר מבורר ללשון תרועה?

ונראה כי בא הכתוב לרמוז בתיבה זו על משמעויות נוספות. רבינו אפרים פירש, מלשון ריע וחבר, כמו שתרגם יונתן: ⁶ 'יגיד עליו רעו'. וכמו: 'אהבה ואחזה שלום וריעות'. שכאשר ראו ישראל את

¹ פסיקתא רבתי פרשה י: אמר הקדוש ברוך הוא, הם חטאו משש שעות ולמעלה, 'כי בשש משה' (שמות לב, א), לפיכך יביאו ששה גרמיסין. ורבותינו אמרו הם חטאו מחצי היום ולמעלה, יביאו מחצית השקל ויתכפר להם. ושם בהמשך: מי גרם לפרשת שקלים העבירה של עגל. ולכן היתה הקפדה במצוה זו לתת דוקא מחצית, כי יסוד הדבר הוא שמחצות הלילה הולכים תמיד לקראת האור, ויש בו גאולה, ומחצות היום פונים לקראת החושך, וערבה כל טובה ואז יכולים לעשות כשפים, כי מתקדמים לקראת ההעדר והכליון, שכן כל כוחות הרוע אינם אלא חידלון ומות, כי אינם מציאות בפני עצמה אלא היפך החיים. ולכן מנח"ה בגימטריה עג"ל, ויש מנחה גדולה וקטנה, ויש עוד מה להאריך בזה, ועיין 'אור החיים'.

ובטעות חטא העגל, ועל תשוקת הערב רב עד היום לתת ראש, ראה מה שהביא חתני היקר, הרה"ג יעקב פנירי שליט"א, בספרו הנפלא 'אמרי קדושים', ותרונה נחת.

ועיין ב'ספר הפרשות' לרב אליהו כי טוב על קישור כל הנושאים בפרשה לפרשת העגל.

² ישעיה נו, ב.

³ שבת קיח, ב.

⁴ שמות לב, יז.

⁵ שופטים ה, כח.

⁶ איוב לו, לג. ועיין שם באבן עזרא שפירש כמו כאן מלשון תרועה.

משה יורד מההר, התרועעו יחד, והחלו לריב ביניהם בשל מי הרעה הזאת, ומי גרם אליה. וכששמע יהושע את קולות הויכוח היה סבור שיש שם חרב איש באחיו.

אולם התרגום ירושלמי תרגם מלשון רוע: 'מְבַעְשִׁין'. ומשמע ממנו שמפרש את תיבת 'ברעה' כפי הכתוב, ולא כפי הקריאה. וכמו שנאמר אחר כך: ⁷ "וַיֵּאמֶר אֶהְרֶן אֶל יִתְר אָף אֲדַנִּי אֶתָּה יִדְעָתָ אֶת הָעַם פִּי בְרָע הוּא". וכיון ששמחה זו היתה בדבר רע, לכן כתוב 'ברעה' ולא 'ברעו'.

רבינו בחיי פירש 'ברעה' - כתוב באות ה"א, כי היו מריעין לפני העגל בה' קולות, כשם שהיו עושין לצלם הזהב שעשה נבוכדנצר, שכתוב בו שעל כולם להשתחוות לו כאשר ישמעו: ⁸ "קָל קָרְנָא, מְשֻׁרְקִיתָא, קְתָרוֹס, סְבָכָא, פְּסִנְתָּרִין".⁹

ועוד תכלול מלת "ברעה", כי היו מושכין כח מן הכוכב שהוא מאדים, ששמו "רעה", ולכך הזכיר 'מחול' - שהוא כלי זמר כנגד כוכב מאדים, ולכך הזכיר לו אהרן: "אתה ידעת את העם הזה כי ברע הוא", כי הרע נמשך מן הכח הנקרא 'רעה'.

ובספר 'ליקוטי שושנים' - לרבי שמשון מאוסטרפליא גילה סוד בענין:

מה שאמר משה, 'ומאז באתי לדבר בשמך הר"ע לעם הזה' - עדיין אותיות רע"ה, והקדוש ברוך הוא הפך לטובה. כי על פירוש רש"י שפירש, שנהפך הגוון דם - לדם מילה, עדיין יש לתמוה, ששם הכוכב הנקרא 'רעה' היאך נתבטל? ונראה לי, שנתבטל במה שנתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, שיש בה רע"ה פרשיות.¹⁰

עוד אפשר לפרש 'ברעה' מלשון שבר, כמו: ¹¹ "רַעְיָה הַתְּרַעְעָה הָאֲרֶץ פֹּר הַתְּפֹרְרָה אֲרֶץ מוֹט הַתְּמוֹטָטָה אֲרֶץ". ובא הכתוב לציין שיהושע ראה אותם במצב רעוע.

או אפשר לפרש 'ברעה' כמו בהתעוררו, שהתעוררו לדבר עברה. שכן דרכו של יצר הרע, להבעיר באדם בתחילה התעוררות והתלהבות מדבר שאין בו ממש, ולהנחילו לבסוף מפח נפש, כהרגשת אדם הנלהב בראותו בלון נפוח זוהר, שכאשר מושיט ידו אליו - מתפוצץ לו בפנים.¹²

⁷ שמות לב, כב.

⁸ דניאל ג, ה.

⁹ בפרק ג, ג וגם ג, טו מופיע כלי נוסף: 'סוּמְפִנְיָה'. ורק בפסוק זה יש ה' כלים בלבד.

¹⁰ הכוונה לפתוחות בלבד. אמנם הרמב"ם כתב בסוף הלכות ספר תורה פרק ח, שיש בסך הכל בכל התורה מאתיים ותשעים פרשות פתוחות. והוא מונה שם סתומות שלוש מאות שבעים ותשע, וביחד הם שש מאות ששים ותשע. ואמרו במדרש תהלים (פרק מב מג) על הפסוק: 'שלח אורך ואמיתך' שחוזר על משה ואלהיו, שהם בגימטריה במילוי 669. ובלוח סטטיסטי ראיתי שמונה 291 פרשיות פתוחות, 382 סתומות, ובסך הכל 673, וצריך עיון. ותיבת 'רעה' בשיכול אותיות בצורה רה"ע, הוא השם הט"ל מע"ב שמות. ואפשר לומר שזכות התורה הגנה עליהם להיפוך הרעה לטובה.

¹¹ ישעיה כד, יט. ועיין זוהר ויקרא כב, ב שפירש 'זיריעו כל בני אלהים', שהכוונה שנשבר תוקפם של מלאכי הדין. ו'זיריעו' מלשון שבירה.

¹² כדברי הזוהר בסבא דמשפטים דף צה, א: התחיל בחיבור וסיים בפירוד. וראה 'שער הפסוקים' על מלכים, שביאר מאמר זה על מעשה העגל. וב'שער מאמרי רשב"י' - פרשת משפטים, תורף דבריו:

הקליפה אצל הקדושה כקוף בפני אדם. בקדושה ז"א ונוקביה מחוברים אהור באהור. ואחר כך ננסרו, ואחר כך הוחזרו פנים בפנים... ולהיות כי אותו הדור שיצאו ממצרים היו מבחינת הבינה, עולם הבא, לסיבה זו לא ננסו לארץ אבל מתו במדבר... ולכן עשו העגל כלול מזכר ונקבה מחוברים אהור באהור. וזהו מה שכתוב: 'קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו בלשון רבים. כי בהיותם אהור באהור, נמצא שיש אל העגל הזה פנים נראים משני צדדיו, ואחורים מכוסים ומחוברים.

הערב רב – ברעה – בעבר – בהבער

אפשר עוד לפרש את נקיטת לשון 'ברעה', שבחילוף אותיות הוא: **בהבער**. כלומר, בהבער התאווה של עבודה זרה.

וכן בשיכול אותיות אחר אפשר לקרוא: **בהעבר**. שהם חזרו לעבוד עבודה זרה כפי שהיו רגילים בה במצרים **כבעבר**.

וכל זה מסיבת **הערב רב**, שהביאו **עירוב וערבוב**,¹³ ונטו צללי **ערב**, **וערבה** כל שמחה, **שהעבירום** על דתם, והקדוש ברוך הוא נתמלא עליהם **עברה**, כי עשו **עברה** חמורה.¹⁴

וכן אהרן השיב למשה:¹⁵ "אתה ידעת את העם כי **ברע** הוא". כמו שכתב בעל הטורים, **שברע** אותיות **ערב**, שהערב רב גרמו להם לעשותו.

ולפי זה מובן התואר שקבלו הנגזרים אחר ישראל שיצאו ממצרים 'ערב רב', כי העריכו שמשם של ישראל, ועל ידם ערבה כל שמחה, בערבובם את ישראל, בכישופים שהיו עושים מעת נטות השמש מערבה מחצי היום והלאה, להעדר האור והתגברות החושך.¹⁶

יש רמזי יפה לכך בפסוק:¹⁷ "וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרְעָה אֶהְיֶה לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם".

לכאורה היה לו לומר **כי פרעו** באות ו' במקום באות ה', אלא שרומז כאן שכל זאת באה להם מידו של פרעה הרשע, שאמר:¹⁸ "רָאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּת פְּנִיָּהֶם". והרעה הזו אלו הערב רב שעלו עמיהם. ונרמז גם בתחילת הפסוק 'כי פרוע הוא' האות ה' של תיבת 'הוא' בחיבור עם תיבת 'פרע' - יוצא **פרעה**.

וזהו מה שכתוב: 'אשר ילכו לפנינו', שבהיותם נעשים בסוד חיבור אחר באחור 'ילכו לפנינו', בבחינת פנים, כי פנים שלהם ניכרים, ואחוריהם נכסים. ומילת 'לפנינו' הוא מלשון פנים. וכתוב בזוהר שיר השירים, כי לא חזרו ז"א ונוקביה דקדושה פנים בפנים, עד שלמה המלך כשבנה בית המקדש, אבל בימי משה בדור המדבר עדין היו אחור באחור לעולם. ולכן גם הערב רב עשו העגלים בסוד אחור באחור, דוגמת הקדושה...

וענין העגל שעשו ישראל שהיה בבחינת אחור באחור בלבד, כדמיון הקדושה כקוף בפני אדם, וכאשר בא שלמה ובנה בית המקדש החזירם פנים בפנים לז"א ונוקביה דקדושה, וכשבא ירבעם אחר כך רצה להחזיר גם הקליפות פנים בפנים ולנסור את שני העגלים ועשאם שנים. את האחד נתן בבית אל והאחד בדרך. אמנם לא עלה הדבר בידו להחזירם פנים בפנים בחבור ממש. אמנם אחר שנסרם לשנים נשאר בפירוד ולא התחברו פנים בפנים. וזהו סוד הנחש שפרח באויר, סוד הקליפה אשר רוצה להתדמות אל הקדושה כקוף בפני אדם, והתחילה להיותם בחיבור אחד בסוד אחור באחור. אבל כאשר ננסרו ונפרדו לא עלה בידם להתחבר פנים בפנים, אלא נשאר נפרדים לשנים ולא נתחברו עוד, וזהו מה שאמרו, וסיים בפירוד. כי אם חס ושלום היו מתחברים פנים בפנים היה העולם חרב. ועיין שם בהרחבה גם בתחילת ברייתו של עולם.

ועל פי דברים אלו אפשר להסביר את שמו של ירבעם מלשון שרצה להרביע העגלים יחד שיפרו וירבו לתת מקום נרחב לסטרא אחרא, וניצל את היותו משבט אפרים, ששמו מורה על פריה ורביה, להרבות כוח העגלים להעמידם באופן שיוכלו להתרבות, ולא עלתה בידו.

וראה בספר החדש שכתב בן דודי היקר המקובל הרה"ג **יצחק בצרי שליט"א**, 'אוצר הגלגולים' נ"ך ב, על גלגוליו של ירבעם דברים נפלאים.

¹³ ראה 'שם ונשמה' עמוד קלו, במאמר העורב והיונה, בפרק 'עורב וערבה', שם הרחבתי על צירוף האותיות ע' ור' יחד.

¹⁴ פסיקתא זוטרתי (לקח טוב) שמות פרשת כי תשא פרק לב. דבר אחר ברעה. למפרע הערב, לפי שתחלת קלקולם לעשות העגל ערב רב שעלו עמהם גרמו.

¹⁵ לב, כב.

¹⁶ ראה זוהר בלק קצא, א.

¹⁷ שם כה.

¹⁸ שמות י, י.

כלומר, פעמים מוזכר בפסוק זה כי זאת הרעה אשר מצאתם, באה להם מידו של פרעה.

וזהו 'כי פרע הוא', 'כי פרעה' – כי פרעה הוא זה שגרם להם, ומידו היתה המכשלה הזאת. ולכן נאמר: ¹⁹ "וַיְהִי בְשִׁלַח פְּרַעֲהָ אֶת הַעָמָּם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָמָּם". אין 'ויהי' אלא לשון צער, ²⁰ וי נהי ²¹ היה בשלחו אותם, כי שלח עמהם את העם, את הערב רב, וביניהם היו גם מרגלים ומתחזים ומכשפים, כמו ינוס ויומברוס בני בלעם, ²² שהלכו עם ישראל במטרה לחפש הזדמנות כיצד להכשילם, וזו היתה כל כוונתם ומגמתם.

וכמו שכתוב במדרש ²³ על הפסוק: ²⁴ "יָדַע שׁוֹר קָנְהוּ וַחֲמֹר אָבוֹס בְּעַלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבוֹנֵן".

ששואלים את השור, הרי יודע הוא מי קנהו, מי עשך? ומשיב: 'וחמור אבוס בעליו' - אלו אשר בשר חמורים בשרם, עשו אותי, אבל ישראל, חס ושלום, 'ישראל לא ידע עמי לא התבונן'.

כמה עגלים היו?

¹⁹ שמות יג, יז.

²⁰ מגילה י, ב. ובזוהר תרומה קסז, א: אור זה כתוב בו (בראשית א, ג): 'ויהי אור'. כיון שאמר 'יהי אור', למה כתוב 'ויהי אור'? הרי אפשר לכתוב בקיצור ויהי כן? אלא 'יהי אור' זה האור הראשון שהוא ימין והוא לקץ הימין, 'ויהי אור' – שמימין יוצא השמאל, ומסוד הימין יוצא השמאל. ועל זה נאמר 'ויהי אור' זהו שמאל. מכאן ש'ויהי' הראשון שבתורה בצד שמאל היה, ולכן אינו סימן ברכה כי ממנו יצא אותו החושך שהחשיך פני העולם. וסימן זה כאשר התגלה מצפוננו של עשו ומעשיו באותו 'ויהי' היה, שכתוב (שם כה כז): 'ויהי עשו איש יודע ציד', התקיים בו'יהי איש יודע ציד', לפתות בני העולם שלא ילכו באורח מישור.

²¹ ראה יחזקאל ב, י.

²² ראה זוהר בלק קצא, א.

²³ פסיקתא דרב כהנא - פסקא ט אות ח:

ר' חונה רבי אידי בשם רבי שמואל בר נחמן, מוצלים היו ישראל מאותו המעשה, שאילו ישראל עשו את העגל היה להם לומר 'אלה אלהינו ישראל', אלא הגרים שעלו עמהם הם עשו את העגל, והיו מונים את ישראל ואומרים להם 'אלה אלהיך ישראל'. אמר רבי יודה ברבי סימון, כתוב 'ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו' (ישעיה א, ג) ולא היו יודעין? אלא שדשו בעקב.

ובתנחומא כי תשא פרק ל:

'פסל לך' - זהו שאמר הכתוב (משלי טז, יד): 'חַמַּת מִלֶּךְ מְלָאכִי מִוֶּת וְאִישׁ חָכֵם יִכְפֹּרְנָה'. 'חמת מלך מלאכי מות' - זה הקדוש ברוך הוא, שבשעה שעשו את העגל נודווגו למשה חמשה מלאכי חבלה, כיון שבקש רחמים והזכיר זכות אבות, נסתלקו ממנו. כיון ששבר את הלוחות, נתקררה דעתו של משה. ומה ראה משה לשבר את הלוחות? משל למלך שהלך למדינת הים והניח אשתו עם השפחות, ומתוך שהיתה עמהם יצא עליה שם רע. שמע המלך ובא ובקש להורגה. שמע שושבינה עמד וקרע כתובתה. אמר אם יאמר המלך כך וכך עשתה אשתי, נאמר לו עדיין אינה אשתך. בדיק המלך אחריה ולא מצא בה ערות דבר, אלא השפחות הם היו שקלקלו. מיד נתרצה לה. אמר לו שושבינה, אדוני, עשה לה כתובה אחרת שנתקרעה הראשונה. אמר לו, אתה קרעת אותה - לך והביא את הנייר משלך ואני כותב כתב ידך.

אף כך כיון שעשו ישראל את העגל היה בלבם של הקדוש ברוך הוא ואמר למשה: 'לך רד כי שחת עמך'. אמר לו, הם עמך ונחלתך, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, המעשה יוכיח, 'ידע שור קנהו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא לאותו העגל, מי עשה אותך? אמר לו, חמור, הערב רב שיצאו עם ישראל ממצרים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) 'אשר בשר חמורים בשרם'. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא אמרתי לך 'לך רד כי שחת עמך' אשר העלית מארץ מצרים? שהן עשו את העגל, אבל עמי לא עשו, שנאמר: 'ישראל לא ידע עמי לא התבונן'.

²⁴ ישעיה א, ג.

במדרש:²⁵ אמר רבי שמעון בן יוחאי, שלושה עשר עגלים עשו, אחד לכל שבט ושבט, ואחד עיקר וכולל לכולם. שנאמר:²⁶ 'ויעשו נאצות גדולות'. ודורש כן מהפסוק 'אלה אלהיך ישראל' – הרי לשנים עשר שבטים. והנאמר בפסוק בנחמיה:²⁷ זה אלהיך – דימוס אחד לכולם.

ולפי זה כיון שאיוו להם אלהות הרבה²⁸, והיו להם י"ג עגלים, כנגד י"ב השבטים ושבט יוסף שהתפצל לשנים, וכן החדשים שחודש אדר כפול, לכן היו צריכים לבנות את המשכן ככפרה מ"ג דברים הנמנים בפרשת תרומה.²⁹

יתכן שלזה כיון המן בבחירתו ביום י"ג באדר להפיק זממו, כי רצה לעורר קטרוג הי"ג עגלים. ולכן כנגד זה אמר משה י"ג מידות רחמים לשכך חמת קטרוג זה. וכל פעם שמזכירים את הי"ג מידות רחמים, והי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם³⁰ גורמים בכך להשקיט כח הקטרוג, ולתקן שבירת הלוחות שהיו בהם י"ג שמות.³¹

עגלי הזהב של ירבעם

המעשה הנורא של העגל שהוא כהמשך לחטא מכירת יוסף הנזכר לדורות, חזר על עצמו פעם נוספת בעת התפלגות ממלכת ישראל על ידי ירבעם בן נבט.

את השם ירבעם ניתן לבאר בכמה משמעויות.

התלמוד מבארו,³² מלשון שריבע עם. כלומר, ריבץ את ישראל והשפילם. וכן על שם שעשה מריבה בעם, ומריבה בין ישראל לאביהם שבשמים.

אפשר להוסיף שרצה להגביר את כח העם הידוע, הוא הערב רב על פני כח הקדושה. ולכן יש בשמו את האותיות 'ברע', 'כי ברע הוא'.³³ ו'ברע' בחילוף אותיות המוצא הוא 'פרע' כי פרעם לשמצה.

עוד אפשר לומר, שרצה להגביר כח הקליפה הנקראת 'רי"ב' הממונה להשכיח ולעקור את התורה. וזהו כנגד השם כד"ת הכתוב על מצחו של משיח בן דוד המבטל אותה.³⁴

²⁵ תהילים מזמור ג. וכן הוא בירושלמי סנהדרין דף נ, ב.

²⁶ נחמיה ט, יח-כו.

²⁷ ט, יח.

²⁸ רש"י על הפסוק 'אשר ילכו לפנינו'. שמות לב, א.

²⁹ שיר השירים רבה פרשה ד פסקה כו. והגם שיש דעות אחרות, מ"א ועד ט"ז, כפי שהזכרנו בפרשת תרומה, מכל מקום לדעת הכל זהו הציר המרכזי שסביבו יש המצרפים יחד כמה דברים כדי להגיע למשמעות שמספר זה מבטא, ויש שהוסיפו דברים נלוים למשכן, שבוודאי גם לסברתם אינם מחומרי המשכן ממש.

³⁰ בפירוש סידור התפלה לרוקח, מקביל י"ג מדות של רבי ישמעאל, לי"ג מדות של רחמים, עיי"ש. ובפירוש 'עשירית האיפה' בתחילת 'תורת כהנים'. ובספרו 'אוצר החיים' פרשת תרומה מצוה צה הקבילם אחת לאחת.

³¹ ראה פירוש סידור התפילה לרוקח יג ברייתא דרבי ישמעאל עמוד לט: י"ג מידות - נגד י"ג שמות בדברות ראשונות - ונגד י"ג חופות - וי"ג נהרות בגן עדן, כמנין אהבה, וכמנין אחד.

³² סנהדרין קא, ב.

³³ שמות לב, כב.

³⁴ 'ליקוטי שושנים' משם ה'ציוני', שקליפה אחת נקראת רי"ב, ועמה תר"ה חיילות כמנין אדר"ת שער, וקליפה זו רי"ב ממונה להשכיח ולהעקיר תורתו של ת"ח בשעת חיילותן ושוכח תלמודו. והשם הגדול הנקרא כד"ת הכתוב על מצחו של משיח בן דוד מבטל אותו קליפה רי"ב עם חיילותיה תר"ה. ומוסיף הגרי"ח בבן יהוידע קידושין פא, א שכד"ת בגימטריה משיח בן דוד.

כשרצה ירבעם בן נבט לבסס את מלכותו, שלא תשוב הממלכה לבית דוד, נאמר: ³⁵ "וַיִּזְעַץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב לָכֶם מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה אֶלְהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם. וַיִּשֶׂם אֶת הָאֶחָד בְּבֵית אֵל וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן. וַיְהִי הַדָּבָר הַזֶּה לְחֹטְאֵת וַיִּלְכוּ הָעָם לִפְנֵי הָאֶחָד עַד הַיּוֹם."

הוא אמר, הלוא אהרן עשה עגל להשרות עליו השכינה במקום משה שלא בא, ועתה שאין להם את ירושלים מקום להשראת השכינה, יעשה להם עגל במקומו. ולכן אמר 'אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים' באותם שש תיבות כמו הלשון שאמרו בעגל,³⁶ כי לא היתה כוונתו לעבודה זרה.

ולמה עשה שנים ולא אחד?

הסיבה הפשוטה לכך היא, כי לא רצה להטריח את כולם למקום אחד.

אולם הזוהר מבאר כי ידע שצד הקדושה אינה נמשכת אלא לירושלים, שהיא לב העולם, אבל הסטרא אחרא נמשכת לכל מקום, שבכל מקום היא רוצה להחטיא, ובפרט בארץ ישראל, וחשב שבמדבר יכלו מכשפי מצרים להלביש שתי רוחות של זכר ונקבה בעגל אחד, אבל הוא צריך שנים, ושם את הזכר בבית אל, ואת הנקבה בדרן, כי הנקבה מושכת יותר, ולכן נמשכו כולם לדרן. ולקח עגל קטן שעוד לא התחבר בנקבה ולא נתן כוחו לאחד ולא נחלש.³⁷

ירבעם היה שונה ק"ג פנים בתורת כהנים, וחטא ועשה עג"ל בגימטריה ק"ג, והטעה את העם שאלו אלהי הנכר שגנזו יעקב עבורם.³⁸

ומבאר ה'כלי יקר'³⁹ שלכן אמר ירבעם בלשון הזה 'רב לכם מעלות ירושלים' הנה יש לכם כאן עגלים כדוגמת הכרובים,⁴⁰ זכר ונקבה ובעזרת קליפת הערב רב הקטיגור יעשה סניגור.

³⁵ מלכים א יב, כח-ל.

³⁶ וזהו מטבע לשון יחיד בכל המקרא ששת מילים אלו יחד, ויש הבדל בכך שבעגל אמרו 'אלה' והוא אמר 'הנה'.
³⁷ בהרחבת הנושא כתב ה'קהלת יעקב' - ערך עג:

עגלי ירבעם הן דכר ונוקבא דנוגה (עץ חיים שער קליפות נוגה פרק ז), 'וישם את האחד בדרן' (מלכים א יב, כט), הוא נוקבא דנוגה, 'והאחד בבית אל', הוא דכורא דנוגה. והנה רוחא דדכורא דקיק, ורוחא דנוקבא בכמה פיתויין אתיא לבר נש, עיקר פיתוי היצר הרע על ידי נוקבא דידיה, ועליה כתוב (משלי ה, ג) 'נופת תטופנה שפתי זרה', על כן כתוב (מלכים א יב, ל): 'וילכו לפני האחד עד דן' שהוא הנוקבא, כן מבואר בזוהר (כי תשא דף קצג, ב). ובזה נראה לי לפרש מה שאמרו רז"ל (סנהדרין צו). באברהם אבינו, דכתיב (בראשית יד, יד) 'וירדוף עד דן' שם תשש כחו, בשביל העגל שעתידין לעשות שם, ואלו בבית אל לא תשכחו, שכמה פעמים הוזכר בית אל בהליכתו ומסעיו. אך יובן על פי מה שכתב בספר 'אור החיים' (בראשית מח, יא) שראה בחלום שנלחם עם דכורא דקליפה ונצחו, ועם הנוקבא נלחם ונתאמץ בכל כחו כמה פעמים, ואחר כמה טרחות יכול להשליכה כמה מעלות למטה, אך לא כבעלה, עיין שם בפרשת ויחי 'בפסוק אסרי לגפן עיריה', ובזה מובן דלכך דוקא בדרן ששם הנוקבא דקליפה תש כחו דאברהם, ולא בבית אל ששם הדכורא והוא בנקל להכניעו.

³⁸ זוהר ויחי דף רכז, ב:

'וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה' - אמר רבי יצחק, פסוק זה קשה, שכתוב 'וירא ישראל', וכתוב 'ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות', אם לא יוכל לראות, מהו 'וירא ישראל'? אלא שראה ברוח הקודש את צאצאי יוסף שהם ירבעם וחביריו, שירבעם עשה שני עגלי זהב, ואמר: 'הנה אלהיך ישראל', ובגלל זה אמר 'מי אלה', מי הוא המזומן לומר 'אלה אלהיך' לאלהים אחרים, ולכן 'וירא ישראל את בני יוסף'.

³⁹ מלכים א יב, כח.

⁴⁰ ראה אברבנאל שם.

פריעה - ביטול

"וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעַם כִּי פָרַע הוּא כִּי פָרְעָה אֶהְרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם".⁴¹

פריעה פירושה גילוי, כמו: ⁴² 'ופרע את ראש האשה'.

אמנם בתרגום אונקלוס תרגם: וחזא משה ית עמא ארי בטיל הוא ארי בטילנן אהרן לאסבותהון שום ביש לדריהון". וכמו שפירש החזקוני, כי פרע הוא - בטל ממצות בורא. לשון 'למה תפריעו את העם ממעשיו'. ומפרש פריעה מלשון ביטול.⁴³ ותיבת פָרַע בכתיב חסר ללא האות ו', כי האות ו' מורה על אות הברית שהפרו ובטלו.

ובתלמוד: ⁴⁴ אמר רבי יהושע בן לוי, כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, קורעין לו גזר דינו שנאמר: 'בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה', מה הטעם: 'בפרע פרעות? משום ש'ברכו ה'. רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה - מוחלין לו, כתוב כאן 'בפרע פרעות', וכתוב שם 'כי פרוע הוא'. ופירש רש"י, 'בפרוע פרעות' - ביטול פורעניות, כגון 'פרוע' שתרגומו 'בטל'.

מחלה או מחולות?

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֶגְלָה וּמַחֲלַת וַיִּחַר אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם פִּתַח הַקֶּהָר".⁴⁵

ובפירוש הרקאנאטי: עשו מחלת לעגל להעציבו, כי הוצרך לכך, והבן. כי 'מחלת' חסר וי"ו, והבן זה.

וברבינו בחיי: מכל כלי זמר שהיו שם לא הזכיר אלא מחול, והטעם כי תמצא בכתוב שבעה מיני זמר, שהם כנגד שבעה כוכבי לכת: שצ"ם חנכ"ל, כנור - כנגד שבתאי, תוף - צדק, מחול - מאדים. מנים - חמה. עוגב - נוגה, צלצלי שמע - כוכב, תרועה - לבנה, זהו שכתוב: ⁴⁶ "הַלְלוּהוּ בְּתִקְעַת שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֶבֶל וְכַנּוֹר. הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמַחֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעִגְבֵי. הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי שְׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה".

והם בין כלם תשעה מיני זמר כנגד תשעה גלגלים, ובעלי חכמת המוזיקה יודעין לכוין כל מין ומין ממיני זמר הללו, כנגד כל גלגל וגלגל, ושופר ונבל הנשארים בכתוב, השופר - כנגד גלגל התשיעי המקיף, והנבל - כנגד גלגל שמיני שבו הכוכבים, ומפני זה הזכיר במעשה העגל מחול יותר מכל שאר הכלים אשר היו שם, לפי שהמחול כנגד כוכב מאדים, כי היו במדבר במקום חורב שממה, והכוכב הזה שולט עליו.

⁴¹ שמות לב, כה.

⁴² במדבר ה, יח.

⁴³ וראה על כך בחומש היכל הברכה.

⁴⁴ שבת קיט, ב.

⁴⁵ שמות לב, יט.

⁴⁶ תהלים קנ, ג - ה.

וזהו שתמצא על הים: 47 "ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת", כי היו שם נשים שלא היתה כוונתם לשמים, והתוף כנגד כוכב צדק, וזהו שכתוב שם: 48 "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה", הזכיר אהרן וסמך לו "את התוף", לפי שאהרן היה כולו צדק, כענין שכתוב: 49 "צדק לבשתי וילבשני".

ב'היכל הברכה' כתב: שהביאו מחלה ומגפה לעולם, רחמנא ליצלן.⁵⁰

עוד אפשר לומר 'מחלת' כתוב חסר שני ווי"ן, לרמוז על קליפת 'מחלת' שהיא אחת הנשים של איש בליעל ס"מ⁵¹, ורצו הערב רב למשוך כח הטומאה.

כי תשא את ראש בני ישראל – בזכות שבת

"וְעֵתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מְחַנֵּי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר פְּתַבְתָּ".⁵²

פירש רש"י: ועתה אם תשא חטאתם - הרי טוב, איני אומר לך מחני. ואם אין - מחני וזה מקרא קצר וכן הרבה.

פעם אמר לי שכני הטוב, חכם שמעון בן יעקב זצ"ל, שכך אפשר לפרש את טענתו של משה רבינו עליו השלום, שאמר לקדוש ברוך הוא, 'ועתה', אין ועתה - אלא לשון תשובה, ואם כן הרי שבו מחטאתם, ו'תשא' עם הכולל (702) בגימטריה שבת, והרי אמרת להם, שאפילו מי שעובד עבודה זרה כדור אנוש - מוחלין לו, והרי שמרו שבת, ואם אינך מוכן למחול להם, אם כן 'מחני נא', כי מה אומר להם, למה אינך מחל, הרי שמרו שבת! ודברי פי חכם חן.⁵³

אפשר להוסיף, שיש בפרשה פעמיים תיבת 'תשא', כאן שמשה אומר 'אם תשא' ובתחילת הפרשה 'כי תשא', וכבר רמז מתחילת הפרשה במילים: 'כי תשא את ראש בני ישראל', לכך שעתידי הקדוש ברוך הוא לשאת חטאתם ולמחול להם.

אלו אותיות לא פרחו מהלוחות?

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֶגְלָה וּמַחֲלַת וַיִּחַר אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׁפֹּר אֹתָם פַּחַת הַקֶּהָר".⁵⁴

אמרו אדמורי"ם,⁵⁵ שנמצא במדרש ישן כתב יד, שבשעה שנשתכרו הלוחות, לא נשארו שום תיבה ואות שלימים, רק הדיבר 'זכור את יום השבת לקדשו' נשאר בו התיבות והאותיות שלימים.

⁴⁷ שמות טו, כ.

⁴⁸ שמות טו, כ.

⁴⁹ איוב כט, יד.

⁵⁰ ראה תורה שלימה אות קפא. מחלת לב באה לי"ב שבטים.

⁵¹ ראה שער הפסוקים פרשת ויחי, על הפסוק 'אסרי לגפן'.

⁵² שמות לב, לב.

⁵³ קהלת י, יב. וראה בחומש 'פרח שושנה' קריספין בדומה, ויש תוספת בדבריו, עיין שם.

⁵⁴ שמות לב, יט.

⁵⁵ ראה בספר 'פלאות התורה' פרשת כי תשא.

וה'קדושת אהרן' הוסיף בזה ביאור, כי ישראל נצטוו על השבת במרה לפי מתן תורה ולכן קדושתה קבועה וקיימת, ולא שייך שתהיה בה שבירה ופירוד. וזה רמוז בנוסח התפילה 'ישמח משה במתנת חלקו... שני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת', כי בשעה שמשה נשאר לבדו, ושאר ישראל קלקלו ונגרם ששני לוחות אבנים הוריד, הוריד - מלשון ירידה, רדידה ושבירה. ולא נשאר בהם שום תיבה ואות שלימים, אבל עדיין 'כתוב בהם שמירת שבת'. הדיבור של שבת נשאר שלם ולא נשתברו בו אותיות.

וביאר 'אמרי אמת' שכיון שהשומר שבת מחללו, אפילו עובד עבודה זרה מחול לו,⁵⁶ לכן לא הגיע פגם העגל לדיכור של שבת ונשאר שלם.

דף חדש

"שָׁמַר לָךְ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם".⁵⁷

יש דעות שפסוק זה יש לכתוב בספר תורה בראש העמוד, בכלל ששת המילים שיש לכותבם בראש עמוד, וסימנם: ב"ה שמ"ו.⁵⁸

ואפשר לומר שהטעם לכך הוא, כי אחרי פרשת העגל כאלו פותחים דף חדש...

מנין הפסוקים בפרשה

פרשת כי תשא היא הפרשה הא"ך מתחילת התורה, כי נחלנו בה מכה קשה, ואולם כבר נאמר:⁵⁹ 'אָךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל', והתורה נקראת 'טוב', ולטובתנו נתנו הלוחות השניות עם האות ט' לצורך תיקון נפשנו לעמול בה בכוחות מחודשים. וא"ך רמז לשלשה אבות שהראשי תיבות שלהם בגימטריה א"ך. ומשה רבינו עורר את זכותם בפרשה הא"ך בתפילתו:⁶⁰ "זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתָּ אֲתָן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֳלוּ לָעָלָם". ומיד נאמר אחריו: "וַיִּנְחָם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ".

והיא הפרשה התשיעית מתחילת החומש, לרמז לנו שמעתה ואילך עלינו לדבוק באמת בלבד, והמספר תשע מייצג את מידת האמת.

⁵⁶ שבת קיח, ב.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה [כדור] אנוש מוחלין לו, שנאמר (ישעיה נו, ב) 'אֲשֶׁרִי אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וְכֵן אָדָם יִחַזֵּק בָּהּ שָׁמַר שֶׁבֶת מִחֻלּוֹ' - אל תקרי 'מחללו' אלא מחול לו.

⁵⁷ שמות לד, יא.

⁵⁸ ראה 'שם ונשמה' עמוד רנד.

⁵⁹ תהלים עג, א.

⁶⁰ שמות לב, יג.

בפרשה קל"ט פסוקים, על שם: ⁶¹ "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֶיְחָל". וסימנם חננא"ל, שה' חנן אותנו לבסוף כמו שנאמר: ⁶² "וְחִנַּנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אָחֵז וְרַחֲמֹתַי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם".

שבת פרה

תשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בפעם השנייה. ראשונה עשה משה, שניה עשה עזרא, ושמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול עשו שתיים שתיים, ושביעית שרף אליהו עיני, ושמינית שרף חנמאל המצרי, ותשיעית שרף ישמעאל בן פאבי, ועשירית עתיד לשרוף מלך המשיח במהרה בימינו.⁶³

וכידוע הרמזים שיש בפרה אדומה על ענין כפרת חטא העגל, וכמו שכתב רש"י בשם רבי משה הדרשן, ויש עוד הקבלות נוספות במדרשים בין מעשה העגל לענין פרה אדומה.

אם את טעמן של מצוות איננו יודעים, קל וחומר של מצוה זו שהיא חוקה, ואפילו שלמה המלך כבר אמר עליה: ⁶⁴ 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', וכתב רבינו בחיי: 'והיא רחוקה' - בגימטריה פרה אדומה, ונעמוד רק על נקודה אחת של רמז מהרעיון הרמוז במצוה נפלאה זו והיא על שורש המילה פרה.

יש בפרשה גם הזכרת עפר הפרה, ואפר הפרה, שגם בהם השורש 'פר'. השורש פר משמעו ריבוי כמו פריה ורביה. כל אות שנוסיף לשורש זה יהיה בעל אותה משמעות, כשם שבניגוד לשורש זה אם נקח את האותיות 'קץ' נקבל מובן של קיצוב וקצה.

הטומאה הגדולה ביותר בעולם היא טומאת מת, המסמלת חידלון, סוף הדרך, דבר נפסד שנגמר וכלה, כי הגוף הנגוף חוזר ליסוד העפר. חיים פירושו של דבר המשכיות. ולכן יש לקחת דוקא מים חיים שהם נובעים ולא מי בור.

הטומאה הגדולה שבעולם היא טומאת עבודה זרה הנקראת 'זבחי מתים'. ברגע שעבדו עבודה זרה ניתקו את עצמם מהבורא שהוא מקור החיים והחיות.

הפרה נקראת כך על שם שפרה ורבה, ולכן גם בפרשת אחרי מות אנו מוצאים שהכהן הגדול מביא פר בן בקר, וזהו הקרבן הגדול ביותר ביחס לאיל ועז שהם בהמות דקות מן הצאן. בהקשר לכפרה נמצא שתמיד הוא נקרא בשם פר ולא בשם שור שהוא מלשון שריר, ונקרא כך כאשר משמש לחרישה, או כשנוגח כמו בפרשת משפטים. למעשה שור בן יומו כבר קרוי שור, ואולם פר אינו אלא מגיל שנתיים, ויש בזה דיעות שונות כמבואר בתחילת מסכת פרה.

מהותו של הפר שפרה ורבה, וזו תכלית האדם עלי אדמות להידמות לבוראו שחפץ להיטיב לזולתו והוא מקור החיים וחסד. ולכן רשעים בחייהן קרויין מתים, מפני שהם אנוכיים וחושבים רק על עצמם ולא על זולתם. וזה דבר שנגמר בסופו של דבר, כי האגואיסטיות מפרידה אותנו מהבורא, וכן בינינו זה מזה, וכמו שכתוב במשלי: ⁶⁵ 'לְתַאֲנֶה יִבְקֹשׁ נִפְרָד בְּכָל תּוֹשֵׁיָהּ תִּגְלָע'.⁶⁶

⁶¹ איוב יג, טו.

⁶² שמות לג, יט.

⁶³ רבינו בחיי במדבר יט, ב ע"פ פרה ג, ה וע"ע לקח טוב.

⁶⁴ קהלת ז, כג.

⁶⁵ יח, א.

בקריאת פרשת פרה אנו לומדים על האם הנושאת באחריות למשוגת בנה ומכפרת ומקנחת צואתו, ומתגלה כאן הכוח הרוחני שיכול להפך את הלב החמדן ללב ותרן, ולקבל על מנת לתת.

כדי לתקן דבר עלינו להגיע לשורשו. כיון שהעגל בא מן הפרה מגיעים עד השורש בו שורפים את כל התאוות הגשמיות הגלומות בדם האדום עד כדי עפר ואפר, ובכך יכולים להתחיל בהתחלה חדשה וטהורה.

דומה הדבר לטבילה במקוה של ארבעים סאה כנגד ארבעים ימי יצירת הולד. כשהאדם טובל הוא מכניס את עצמו להיות מוקף במי החסד כשם שהיה בעודו עובר במעי אמו מוקף במים דוממים, ואז יוצא שוב לאויר העולם כשהוא טהור.

וכך הקרבנות ואפר הפרה נותן אפשרות שוב לצמחיה חדשה המנותקת מהעבר השלילי ונותנת אפשרות ליצירת חיים חדשים.

אחודה נא

איך רמוז בשמו של משה כל הששים רבוא ששקול כנגדם?

מ' כפול ש' = י"ב אלף, כפול ה' = 60,000 כפול י' הדברות = 600,000 וזהו סוד מחצית השקל שנתנו כנגד ששים רבוא צינורות שהיו בעשר ספירות הכלולים בשם הוי"ה.⁶⁶

שמות ספרים מהפרשה:

כסף הכפורים – לרבי אביגדור עזריאל.

אהל מועד - לרבי שמואל בן משלם ירונדי. היה ראשון שחי ופעל בספרד, ומופיע בבית יוסף. בדומה לספר תורת הבית של הרשב"א, גם הוא נכתב בגרסה ארוכה ומקוצרת, אך לידינו הגיעה רק זו המקוצרת. הספר עוסק בעיקר בהלכות המקבילות לטורי אורח חיים ויורה דעה בספר ארבעת הטורים, ומיעוטו מקביל לנושאים הנידונים בחלקים אבן העזר וחושן משפט בספר זה. נדפס לראשונה בירושלים בין השנים ה'תרמ"ו-ה'תרס"ד בידי הראשון לציון רבי חיים אברהם גאגין.

חק עולם – ספר מוסר לרבי משה הויכמאן.

בשמים ראש - ספר שאלות ותשובות המיוחס לרא"ש, אך שנוי במחלוקת וחשוד בעיני רבים. יש שפסלו את כולו בטענת זיוף, או שראו את חלק מהתשובות שבו כמזויפות, והיו אף שהתנגדו לו בחריפות. אולם עשרות פוסקי הלכה ציטטו ממנו דברים כראיות במשא ומתן הלכתי. ואף היו מהם שהכשירו אותו מפורשות. הנטייה המקובלת היא להתייחס לדברים "מצד האמור, ולא מצד מי שאמרם" (כניסוחו של הרב ש"י זיין), כלומר להתייחס לתוכנם בלבד בלי להעניק להם תוקף של דברי הרא"ש, וזאת מתוך הערכה של החריפות והבקיאות המתגלות בחומר ההלכתי שבספר. מחבר הספר רבי שאול ברלין בן הרב צבי הירש לויין, היה רב קהילה בגרמניה ומשכיל בסתר.

מר דרור – חידושים על הש"ס לרבי מרדכי עטייא. הספר יצא לאור במהדורת צילום על ידי 'מכון הכתב', ועתה נדפסו מחדש חלק מחידושי המסכתות על ידי 'הספריה הספרדית'.

⁶⁶ פרח שושנה.

קנמן בשם – לרבי יהודה יודיל בן שמעון זימל אפשטין.

שמן משחת קדש – לרבי שלמה בן דוד מולכו.

מעשה רקח – חידושים על הרמב"ם לרבי מסעוד חי בן אהרן רקח.

חודש האביב – חידושים למסכתות ברכות ושבת ומקצת עירובין לרבי אליעזר פאפו בעל 'פלא יועץ'. יצא לאור מכתב יד על ידי 'מכון הכתב'. הרוצה לטעום צופה של תורה ומתיקותה ילך נא יראה בספר הזה, אשר מחזה שדי יחזה.

שם הספר פירש תלמידו, ראשי תיבות **חידש הצעיר אליעזר בן יצחק בלאנקה**. או: בחברת ישיבת בוסנא. או בעזרת יושבי בוקופא.

מקאם השבת

מנגנים במקאם חג'אז בגלל מעשה העגל.

לעילוי נשמת

מרת זקנתי ויקטוריה בת מסעודה בצרי, שהשבת ח"י באדר פקידת שנתה. והיום ט"ז באדר פקידת סבתה הרבנית רחל בת חביבה אשת מו"ז ח"ר יהודה פתייא זיע"א, ובתם רבקה בת רחל ע"ה, תנצב"ה